

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ СХІДНОЇ І СЛОВ'ЯНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ

Кафедра китайської філології

Курсова робота з китайської філології

на тему:

ФОНЕТИЧНА СИСТЕМА КИТАЙСЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ МОВ:
ПОРІВНЯЛЬНО-ТИПОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Студентки групи кит 08-21

факультету східної і слов'янської
філології

денної форми здобуття освіти

Освітньої програми:

Китайська мова література та переклад,
західноєвропейська мова

Спеціальності 035 філологія

Спеціалізації 035.065 Східні мови та
літератури (переклад включно),

перша – китайська

Цепюк Юлії Ярославівни

Науковий керівник

Викл. Самаркіна А.О.

Національна шкала _____

Кількість балів _____

Оцінка ЄКТС _____

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ОГЛЯД ФОНЕТИЧНИХ СИСТЕМ КИТАЙСЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ МОВ.....	5
1.1 ЗВУКИ В КИТАЙСЬКІЙ МОВІ. ФІНАЛІ, ІНІЦІАЛІ. ФОРМУВАННЯ СКЛАДІВ.....	5
1.2 ЗВУКИ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ. ГОЛОСНІ ТА ПРИГОЛОСНІ. ФОРМУВАННЯ СКЛАДІВ.....	9
Висновки до 1 розділу.....	13
РОЗДІЛ 2. ПОРІВНЯННЯ ФОНЕТИЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ПРИ ТРАНСЛІТЕРАЦІЇ ТА ТРАНСКРИБУВАННІ З КИТАЙСЬКОЇ МОВИ УКРАЇНСЬКОЮ.....	15
2.1. СИСТЕМИ ТРАНСЛІТЕРАЦІЇ З КИТАЙСЬКОЇ МОВИ УКРАЇНСЬКОЮ.....	15
2.2 ТИПОЛОГІЧНО-ПОРІВНЯЛЬНИЙ АСПЕКТ КИТАЙСЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ МОВ.....	19
Висновки до 2 розділу	27
АНОТАЦІЯ.....	29
ВИСНОВКИ.....	30
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	32

ВСТУП

Курсова робота присвячена вивченню фонетичних систем китайської та української мов, порівнянню їхніх фонетичних аспектів.

Актуальність теми роботи полягає в недостатній кількості ресурсів та аналогів у сфері транслітерації китайської мови українською, що сприяє попиту на поглиблення у цю сферу та акцентуванню уваги на цьому питанні. Актуальність теми дослідження підсилюється ще й необхідністю розроблення нового підходу до визначення аспектів задля отримання більш детальної та чіткої передачі особливостей звучання і вимови.

Метою роботи є актуалізація та розповсюдження питання доцільної транслітерації, встановлення особливостей типологічних аспектів при порівнянні китайської та української мов, виокремлення спільних та відмінних рис у фонетичних системах та задіяних артикуляційних процесах.

Поставлена мета передбачає вирішення таких **завдань**:

- критично проаналізувати наукову літературу і сформулювати теоретичні положення роботи для вивчення фонетичних систем китайської та української мов, порівняльно-типологічних аспектів;
- уточнити специфіку фонетичних систем китайської та української мов, їхній порівняльно-типологічний аспект;
- розробити комплексну методику дослідження фонетичних систем китайської та української мов;
- виявити (або визначити) порівняльну характеристику китайської та української фонетичних систем.

Об'єкт дослідження – фонетичні системи китайської та української мов.

Предмет дослідження – фонетичні системи китайської та української мов, порівняльно-типологічний аспект.

Фактичний матеріал роботи становлять тлумачні словники української мови, посібники з теорії мовознавства, посилання на фонетичну систему пін'їню, зсилання на систему транслітерації Н. Цісар та Н. Кірносолової.

Специфіка теми, завдань і матеріалу роботи зумовили комплексний підхід до вибору таких **методів і прийомів дослідження**, як загальнонаукові методи (дедукційний, індукційний, описовий, структурний).

Наукова новизна полягає у тому, що в роботі вперше представлено новий підхід для встановлення більш деталізованих та структурованих оглядів на фонетичні системи та способи транслітерації. Вперше зроблено комплексний аналіз фонетичних систем.

Практичне значення одержаних результатів полягає в можливості їхнього застосування під час укладання методичних матеріалів до навчальних дисциплін: “Китайська мова”, “Стилістика китайської мови”, “Теоретична граматики китайської мови”, “Лексикологія китайської мови”, “Фонетика китайської мови”.

Курсова робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаної літератури. Загальний обсяг роботи – 33 сторінки, використаних джерел – 31.

РОЗДІЛ 1. ОГЛЯД ФОНЕТИЧНИХ СИСТЕМ КИТАЙСЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ МОВ

1.1 Звуки в китайській мові. Фінали, ініціали. Формування складів

Китайська мова — належить до сино-тибетської мовної сім'ї, за класифікацією В. Гумбольдта (німецький філолог, філософ, лінгвіст) є кореневою (ізолюючою) мовою, яка не має словозміни, складається з кореневих морфем, а граматичне значення виражається порядком слів у реченні (Українська мова. Енциклопедія, 2007, 710).

Китайська мова також є тонічною, це значить собою те, що вона входить до групи мов, у яких тони або тонічні наголоси мають лексичне чи граматичне значення. Наприклад: 师 shī наставник, майстер, вчитель; 十 shí десять; 史 shǐ історія; 是 shì бути.

Тон — це зміна висоти голосу при вимові голосного звуку. Основними в самій китайській мові виділяють 4 тони. Перший тон (високий, рівний), другий тон (висхідний: підвищується від середнього до високого рівня), третій тон (низхідно-висхідний: понижується, а потім підвищується до середнього рівня), четвертий тон (низхідний: понижується від високого рівня до низького). Додатково є нейтральний тон, який використовується для вимови ненаголошених складів.

У деяких китайських діалектах можуть бути додаткові тони, такі як п'ятий тон, який є пом'якшеною версією четвертого тону, або шостий тон, який є тоном середнього рівня.

Поєднання складів з різними або ж однаковими тонами у словах має змогу впливати на тон, тобто змінювати його для полегшення вимови, це називається модуляція. Наведемо приклад з найпоширенішим та найлегшим словом, яке відоме не лише завзятим китаїстам, а й людям, які дуже далекі від цієї мови та культури - вітання 你好 nǐ hǎo (у перекладі: привіт). Коли поруч з'являться два склади, які вимовляються в третьому тоні, то ми змінимо перший з них на другий тон. 你好 nǐ

hǎo насправді завжди вимовляємо ní hǎo, тобто змінюємо тон першого складу слова ні з третього на другий тон. Теж саме простежується і в інших словах: 可以 kě yǐ - ké yǐ (можливо, можна); 很好 hěn hǎo - hénhǎo (дуже добре); 也好 yě hǎo - yé hǎo (також добре). Якщо ми зустрічаємо одразу три третіх тони, ми спираємося на правило найбільшої близькості, тобто з комбінації з трьох складів обираємо дві морфемі з найближчим смисловим зв'язком: 买水果 mǎi shuǐ guǒ - mǎi shuǐ guǒ (купляти фрукти), 水彩笔 shuǐ cǎi bǐ - shuǐ cǎi bǐ (фломастер).

Через труднощі, з якими стикаються люди, вивчаючи китайську мову, було впроваджено фонетичні системи. Найпоширенішою фонетичною системою китайської мови є пін'їнь.

Пін'їнь — це система романізації. Він базується на латинському алфавіті, метою якого є представлення звуків розмовного мандарину. Використання даної системи є широко розповсюдженим серед іноземців, які вивчають мандарин як другу мову, а також поширене серед дітей шкільного віку материкового Китаю під час навчання.

Пін'їнь не єдина фонетична система китайської мови. Існують інші системи романізації, наприклад Чжуїнь Фухао (бопомофо). На відміну від системи пін'їнь, він використовує символи на основі китайських ієрогліфів для представлення звуків розмовної китайської мови. Чжуїнь Фухао використовується на Тайвані для навчання школярів.

Основна ідея фонетичних систем полягає у тому, аби полегшити вивчення китайської мови, коли питання стосується саме запам'ятовування ієрогліфів. Фонетика використовується в підручниках і словниках задля того, аби учні могли почати проводити асоціації між звуками і значеннями з певними символами. Людина, яка лише починає вивчати китайську мову, не може оминати зіткнення з фонетичними системами. Наразі ми маємо дві найрозповсюджені опції та кожен особисто обирає, на яку з цих систем краще спиратися. Розглянемо у порівнянні декілька особливостей, аби зрозуміти краще їхню відмінність та особливість

використання. У загальному розумінні, приголосний звук складу 笔 через систему пінїню буде записуватись як “b”, у системі ж Чжуїнь Фухао матимемо більш графічний варіант, він прописуватиметься через символ ㄅ. Приголосний звук, прописаний через пінїнь як “d”, у Чжуїнь Фухао виражатиметься через символ ㄉ, і тому подібне.

Розглядаючи ці дві системи, можна виділити декілька переваг та недоліків. Символи Воротофо (Чжуїнь Фухао) засновані на китайських ієрогліфах. Таким чином, вивчення на основі системи Бопомофо дає учням одночасно швидше засвоєння навичок читання, а також і письма китайською мовою, адже іноді ієрогліфи та впливаючі з них символи можуть бути досить схожими, а інколи навіть ідентичними. Іншою важливою перевагою Бопомофо є його незалежність від романізованої фонетичної системи. На відміну від пінїнь або інших систем романізації, символи Бопомофо неможливо сплутати з іншими видами вимови. Нажаль, саме ця система ознайомлення з вимовою та письмом китайської мови не популяризована у такій великій кількості, як система пінїню, головними недоліками якого є звикання до романізованого письма та спричиняє складнощі у тих випадках, коли після тривалого супроводу початкового рівня починає зникати. Писемність китайської мови дуже відмінна від латиниці, якою володіє переважна частина учнів, і не дає достатньо можливостей одразу покинути свою, так звану, “зону комфорту” та призвичаїтись до ієрогліфіки, викликаючи тим самим труднощі.

Також, латинський алфавіт являє собою певний перелік правил читання певних звуків та буквосполучень, які не завжди збігаються з китайською мовою та унеможлиблює цим самим передати якомога точніше її особливості. Розглянемо проблематику даного питання на прикладі такої літери як “x”. В латинському алфавіті її оригінальне читання звучить як “ікс”, або ж у словах як “кс”, проте у китайській мові це співзвучно з українською літерою “с” з пом’якшенням ([с’]) та не має відповідника в латинському алфавіті через відсутність м’яких та пом’якшених звуків у ньому. Тобто, звикшим до вимови “x” як до “ікс”, буде вкрай тяжко

запам'ятати цю особливість, а при виченні мови самотужки або ж без можливості прослуховування розмови носіїв, може призвести до неправильного розуміння та відтворення сполук.

У даній курсовій роботі, ми базуємось саме на фонетичній системі пінїню, проте дуже доречним було зазначити та показати альтернативні шляхи вивчення.

Фонетична система, якій ми сьогодні приділимо увагу, також включає в себе ініціали та фінали, тобто приголосні та голосні, що утворюють кожен склад. Одні склади мають лише початковий звук, а інші мають і початковий, і кінцевий звуки.

Ініціаль — приголосний на початку складу. Китайська мова містить у собі 21 ініціаль (b, p, m, f, d, t, n, l, g, k, h, z, c, s, x, q, zh, ch, sh, r, j).

Фіналь — частина складу після ініціалі, самих фіналей усього 35. Існують ще такі поняття як медіаль — це слабкий голосний після ініціалі перед сильним голосним, централь — сильний голосний складу та терміналь — слабкий голосний або приголосний після централі. Усі елементи, зазначені вище, наявні у складах, проте не завжди використовуються разом. Характеризувати склад можна спираючись в першу чергу на кількість та порядок фіналей у ньому. Так склад ро матиме ініціаль р- та фіналь -о, яка буде його централлю; склад luo матиме ініціаль l- та фіналь -uo, де -u- буде виступати в якості медіалі, а -o буде централлю; склад kuang ділитиметься за таким самим принципом, тобто ініціаль k- та фіналь -uang, з яких -u- медіаль, -a- централь, а -ng терміналь, проте матиме певну особливість, що різнитиме від двох попередніх складів — носову фіналь.

Фінали також класифікують на монофтонги, дифтонги та трифтонги. Дифтонг — це складний голосний звук неоднорідної артикуляції, складовими якого є два елементи, які утворюють один склад, що стає фонетично цілісним. Довгота, яку мають дифтонги, зазвичай більша, аніж довгота монофтонгу. Властивістю дифтонга є його нероздільність на дві фонемі. Дифтонги поділяють на висхідні (при їх вимові язик поступово піднімається з низького чи середнього ряду до верхнього) та низхідні (при їх вимові язик з верхнього ряду пересувається до середнього чи нижнього). Низхідними дифтонгами є фінали ai, ei, ao, ou, а висхідними — ia, ua, uo,

іе, іе. Трифтонг – складний голосний звук, основними складовими якого є три елементи, що утворюють один склад і забезпечують його фонетичну цілісність. Трифтонги характерні лише для тих мов, у яких є дифтонги. Їхніми прикладами в китайській мові є uaі, ueі, іао, іоу. Окрім простих голосних монофтонгів, дифтонгів та трифтонгів, в китайській фонетичній системі виділяють також назалізовані фінали. Їх також можна поділити на дві групи: фіналь з передньоязиковим “n”: an, іan, uan, üan, en, in, uen, ün та фіналь з задньоязиковим “ng”: ang, іang, uang, eng, ing, ueng, ong, iong.

Базуючись на інформації про основні елементи складів китайської мови, можемо рухатись далі. У китайській мові існують фіксовані дифтонги та трифтонги; є правила за замовчуванням щодо поєднання голосних, тобто фіналей, з ініціалами. Була сформована чітка таблиця поєднання ініціалей та фіналей у складі. Вона налічує від 399 до 422 складів за даними підрахунків з різних джерел. Візьмемо до прикладу ініціаль “x”: китайська мова має такі складні як хі, хіу, хіе, хіе, хіп, хіп, хіng, проте складів з деякими фіналями у поєднанні, таких як ха, хо, хе, хаі, хеі, хіі, хао, хоу, хан, хен, ханг, хенг, хонг просто не існує.

Особливістю словотвору в китайській мові є також те, що кількість складів у слові не перевищує чотири-п'ять. Слова можуть налічувати у собі один, два і три складні, що є найбільш характерним, проте більшу кількість помітити досить важко.

1.2 Звуки в українській мові. Голосні та приголосні. Формування складів

Українська мова - індо-європейська мовна сім'я, належить до синтетичного типу флективних мов. Флективні мови – мови, в яких у вираженні граматичних значень провідну роль відіграє флексія (Кочерган, 2002, 326). Закінчення в цих мовах є багатозначними і приєднуються до основи, яка зазвичай без флексії не вживається.

Українська абетка, український алфавіт — сукупність літер, прийнятих в українській писемності та розміщених в усталеному порядку.

Українська абетка має в основі кирилицю і складається з 33-ох літер: А а, Б б, В в, Г г, Ґ ґ, Д д, Е е, Є є, Ж ж, З з, И и, І і, Ї ї, Й й, К к, Л л, М м, Н н, О о, П п, Р р, С

с, Т т, У у, Ф ф, Х х, Ц ц, Ч ч, Ш ш, Щ щ, Ь, Ю ю, Я я. Літери поділяють на приголосні та голосні звуки. Українська мова налічує двадцять один приголосний звук, серед них це літери б, в, г, ґ, д, ж, з, к, л, м, н, п, р, с, т, ф, х, ц, ч, ш, щ. Дев'ять літер позначають голосні звуки, з яких "а", "е", "и", "і", "о", у передають кожна по одному звуку, а літери "є", "ю", "я" позначають по одному звуку лише після м'яких приголосних (синє, тюль, ляси), а на початку слова, після голосних і після апострофа — по два [й + е], [й + у], [й + а] (має, юрист, бур'ян). Літера і завжди позначає два звуки [й + і] (їсти, в'їзд). Літера "ь" (м'який знак, знак м'якшення) звукового значення не має і використовується для позначення м'якості приголосного звука (лінь, льох, боротьба). Використання буквосполучень "дз", "дж", "ьо", "йо" регламентується окремими нормами правопису. Літери "в" та "у" можуть позначати також напівголосний звук, залежно від позиції у складі.

В українській мові дуже багатий консонантизм. У ній розрізняються: сонорні (сонанти), шумні (дзвінкі й глухі, що чітко локалізовані); губні (лабіальні), губно-губні (білабіальні), губно-зубні (лабіо-дентальні); язикові: а) передньоязикові (апикальні), нижньозубні (дорсальні), піднебінні, або ясенні (какумінальні або церебральні); б) середньоязикові; в) задньоязикові; глотковий (фарингальний), зімкнені, або зімкнено-проривні чи зімкнено-вибухові; які, крім носових (назальних) зімкнено-прохідних, є ще миттєвими, або моментальними, ротовими, тобто чистими (неносовими); зімкнено-щілинні (афrikати); щілинні (фрикативні), серед щілинних є два звуки бокові (латеральні), два звуки серединні; два звуки дрижачі (вібранти); тверді (непалаталізовані), м'які (палаталізовані), свистячі, шиплячі: однофокусні й двофокусні (С. О. Караман, О. В. Караман, М. Я. Плющ, 2011)

Літери української абетки за формою бувають великі й малі, а за різновидом — друковані й писані.

Українська мова відома в усьому світі своєю милозвучністю. Це все зумовлюється певним порядком поєднання звуків за певними правилами.

Чергування голосних та приголосних надає їй м'яке звучання та запобігає збігу

великої кількості приголосних звуків, яке спричиняє більше складнощів під час вимови та є більш грубим. Звуки в словах та реченнях організовуються так, щоб вони були розбірливі для того, хто слухає. Є декілька загальновідомих правил, які впроваджують собою саме цю милозвучність. Розглянемо декілька з них:

1. Використання прийменників "у" та "в". Наприклад, задля кращого та більш чіткого звучання, в українській мові на початку речення з іменником, яке починається на приголосну літеру, ми вживатимемо прийменник "у": у Києві, у школі, у спілці. Також голосна літера вживається перед сполуками літер у словах таких як св-, льв-, хв-, тв-, зв- та літерами в-, ф-: у світі, у Львові, у хвилину, у віці, у звіті, у творах і т.п. У випадку ж навпаки, якщо слово на початку речення пишеться з голосної літери, використовуємо прийменник "в": в Одесі, в укритті, в аудиторії, та між сполуками двох слів, перше з яких закінчується на голосну літеру, а друге починається: розповідала в актовій залі, пташка в Австралії. Таким чином ми запобігаємо збігу приголосних та голосних.

2. Схожу аналогію можна провести з використанням прийменників з та зі. Прийменник "з" ми вживаємо перед словом, що починається на голосний: повернувся з Амстердаму, винирнув з озера, або ж перед приголосним, якщо це не "с" і "ш": подруга з Житомира, але: повернувся зі школи. Прийменник "із" —коли одне слово закінчується на приголосний, а інше — починається (переважно на з, с, ц, ч, ш, щ): дістав із шафи книги, вийшов із себе.

3. Сполучники "і", "й", "та". Це правило найчастіше використовуємо при переліку осіб, предметів і т.п. Сполучник "і" вживатиметься у тих випадках, коли сполучатиме два слова з кінцевою та початковою приголосними літерами, тобто: кріп і хрін, підручник і зошит, листопад і грудень. Також, якщо стоятиме у такій самій позиції, проте приголосні будуть замінені на одну голосну літеру в кінці слова, а починатиметься воно на літеру, позначаючу два звуки: "я", "ю", "є", "ї": рибка і юшка, жито і ячмінь, свобода і єдність, миша і їжак.

Сполучник "й" ми не можемо вживати перед літерами, що позначають два звуки, проте він є частовживаним між голосними, тобто: Аліна й Орест, бджола й оса.

Також сполучник можна поставити після голосної та перед приголосною, окрім випадку, коли приголосна "й": барва й колір, листя й трава.

Сполучник же "та" не має як такої особливості та правил вжитку з фонетичної точки зору, та використовується здебільшого, аби урізноманітнити речення, особливо, якщо в ньому вже є сполучник "і", якого "та" вважається еквівалентом. Наприклад: "яблука і банани, персики і сливи, вишні та черешні". І тому подібні.

На відміну від китайської мови, українська не містить у собі таку особливість, як тони, проте включає в себе дещо схожий аспект - наголос. Думки щодо уподібнення тонів китайської мови та наголосів в українській мові дещо різняться. Частина науковців та китаєзнавців прирівнюють ці два поняття та вважають досить доцільним проводити аналогію, інші ж, зацікавлені у вивченні мов люди, вважають, що тони та наголос - відмінні речі, які не можна порівнювати і прирівнювати. Інколи ми можемо помітити незначну спільну рису - наголос, як і тон, може змінити лексичне або граматичне значення, на завдавши слову будь-якої видозміни. Такі слова називають омографами. Наприклад, зАмок - замОк (у першому варіанті - укріплене житло феодала доби середньовіччя з оборонними, господарськими, культовими і т. ін. будівлями, звичайно оточене високим кам'яним муром з кількома вежами; у другому ж - пристрій для замикання дверей у приміщеннях, дверцят шафи, скринь, шухляд і т. ін. (Великий тлумачний словник сучасної української мови).

В українській мові наголос вільний (різномісний), бо він позиційно не закріплюється за певним складом, а може падати в різних словах на будь-який склад.

Також, відмінної рисою двох мов, які розглядаються у цій роботі, є їхнє складове членування. Якщо ж у китайській мові є стала кількість незмінних складів, а також нормована їхня кількість, яка може утворювати слова, то в українській мові складів незліченна кількість та слова не обмежуються чотирма-п'ятьма складовими.

Слова можуть бути як односкладовими, тобто син, дід, кіт, тінь, а також дво-, три- та багатоскладовими, наприклад ма-ти, о-бе-ріг, ви-со-ко-по-ва-жний.

На сьогоднішній день, склади в українській мові класифікують за такими принципами: відкриті (склад, що закінчується на голосний) і закриті (той, що закінчується на приголосний), наголошені і ненаголошені.

У мовах силабічної будови (у тому числі Китаю) немає морфем, менших за склад. Зрозуміло, що в українській мові не кожен склад сам по собі має значення, наприклад: я-і-ти; як-не-як і ве-ре-сень. У слові ве-ре-сень має значення лише поєднання складів. Склади мов силабічної будови частково відповідають нашим словам або відрізкам тексту, які мають певний зміст. Тобто, у китайській мові: 北 бей - північ, 东 дун - схід, 南 нань - південь, 西 сі - захід, де кожен склад самостійний у фонетичному і семантичному відношеннях.

Щодо фонетичних систем української мови, у 81 р. XIX століття було створено Міжнародну фонетичну асоціацію, яка до 1888 р. виробила міжнародний фонетичний алфавіт (МФА) на основі латинського. Українські вчені застосували цей алфавіт, додавши декілька грецьких та слов'янських літер для більш детального опису українських приголосних.

Висновок до першого розділу

В даному розділі, а конкретно в першому підрозділі, відбулося ознайомлення з основними положеннями китайської мови як такої на теоретичних засадах, було здійснено короткий опис її фонетичних особливостей з метою порівняння її з українською мовою в подальшому описі роботи.

Дослідили на прикладах переваги та недоліки використання відомих нам та найчастіше вживаних фонетичних систем, з чого випливає роз'яснення для початківців, що починають вивчати китайську мову, на що слід звернути увагу при виборі, якій системі краще слідувати, спираючись на особливості свого сприйняття та своєї мети вивчення.

Також було відмічено та описано особливість формування складів китайської мови, піднято тему модуляції, характерної для тонових мов, наскільки важливим це є аспектом, який впливає на полегшення при вимові.

У першому підрозділі також було надано класифікацію фіналей та ініціалей, які є основними складниками складів.

Загалом, фонетична система китайської мови є складною та різноманітною, що вимагає практики та вивчення, щоб опанувати вимову та значення. За наполегливим вченням та правильно підібраним матеріалом, скрупулезністю та увагою до деталей, відсутності страхів перед ьруднощами, завжди стоятиме успіх.

У другому розділі ми зробили детальний аналіз звукової системи української мови, пройшлись по схожим пунктам, що були висвітлені у попередньому підрозділі, аби виокремити схожі та відмінні риси двох поданих мов та отримати завдяки цьому хорошу базу для порівняння певних аспектів. Звернули увагу читачів даної роботи на особливості вимови українських звуків та подібне звучання, яке значно спростить вивчення китайської мови, базуючись лише на правилах української транслітерації.

Виокремили значущу для української мови рису - милозвучність, її поняття, правила, завдяки яким можна досягти її на фонетичному рівні, дали ознаки, завдяки яким мовець буде звучати зрозумілішим для своїх співрозмовників.

Порівняли поняття “тон” та ”наголос”, спираючись на дослідження різних спеціалістів, а зокрема філологів та китаєзнавців, віднайшли спільні та відмінні риси двох понять.

Даний розділ збагачений основними теоретичними відомостями щодо китайської та української мов, спрямований на полегшення подальшого практичного дослідження та загального розуміння теми.

РОЗДІЛ 2. ПОРІВНЯННЯ ФОНЕТИЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ПРИ ТРАНСЛІТЕРАЦІЇ ТА ТРАНСКРИБУВАННІ З КИТАЙСЬКОЇ МОВИ УКРАЇНСЬКОЮ

2.1. Системи транслітерації з китайської мови українською

Транслітерація - це заміна тексту, написаного за допомогою одного алфавіту, алфавітом іншої системи. Транслітерація застосовується здебільшого для спрощення друкарського набору. Її вживають іноді для полегшення практичного використання іншомовного матеріалу, написаного маловідомим алфавітом (Дорошенко С. І., Дудик П. С. 1974). У трактуванні нашого випадку, зважаючи на те, що китаецька мова не має алфавіту як такого, то термін “транслітерація” трактується як “формалізовані правила запису іншомовних слів засобами китайського письма”. Основним принципом такої транслітерації є фонетична подібність, за якою значення використаних символів (ієрогліфів) зазвичай ігнорується. Для деяких мов китайці створюють таблиці відповідностей, які полегшують процес транслітерації.

Найвідомішою та найрозповсюдженою кирилізованою системою транслітерації є система Палладія — це набір правил для транскрипції і транслітерації північного наріччя китайської мови російською кирилицею, була запропонована Нікітою Бічурінім в 1839 році як система транскрипції для російської мови. Використовувалася в СРСР як офіційна система. Її точність у передаванні звуків дещо сумнівна не лише для носіїв української, а й для носіїв власне російської мови. Зсилання на неї не є доречним наразі. У даному підрозділі, ми викоремимо декілька найбільш показних випадків, аби підтвердити зазначене вище речення. Ось до прикладу, як транскрибувались певні склади за цією системою: wan - [вань], wang - [ван], bie - [бе] (укр. бе), gui - [жуй], ku - [ку], kuo - [куо], kan - [кан], zhuo - [чжо], che - [че] (укр. че), chuo - [чуо], er - [эр] (укр. ер), you - [ю], yi - [и] (укр. і). У чому саме проблема даної системи, буде описано нижче більш детально.

Можемо побачити, що у складах, де повинен бути більш твердий звук, який в українській мові можна передати через апостроф, система Палладія передає його м'яким, що не є співзвучним з оригінальною вимовою.

У складах з придиховими призвуками їхня наявність при передачі ігнорується і виходить звук дуже схожий на манер мови транслітерації і навіть близько не уподібнюється з китайським звуком. Тобто, склади з ініціалами “к”, “р”, “т” записуються звичаними прихолосними без імітованого або показного придиху, що не є доцільним, адже китайці вимовляють дані звуки скоріше як “кх”, ”пх”, ”тх”, проте аж ніяк вони не звучать характерними для нас “к”, ”п”, ”т”. Така передача звуків спотворює уявлення вивчаючого китайську мову та ускладнює розуміння мови нативу, несе за собою також нюанси у розумінні носіями вивчаючого.

Беручи до уваги склад zhuo, ігнорується фіналь складу - и, чомусь, за транслітерацією, опускається, проте самі ж мовці вимовляють даний склад як [чжуо], роблячи при цьому акцент саме на останньому звуці складу, проте попередня голосна не стає при цьому непомітною, хоча не є провідною.

У складах che - [че] (укр. че), chuo - [чуо] сполучення звуків “ch” носіями вимовляється сполукою, співзвучною з [чш], що є дещо складним для нас у вимові та не є досить характерним, проте є найточнішим еквівалентом.

Наступний склад, у транслітерації якого виникають питання er - [эр], звучить скоріше як англійська літера “r”, тобто [ар]. Зі складом you - [ю] протилежна ситуація - за правилами системи він читається, немов англійське слово, проте його звучання, знову ж таке, несе в собі різницю - вимовляється в китайців дана сполука як [йоу], як у слові 朋友 réngyou [пхен йоу] друг, 有趣 yǒuqù [йоу чю] цікавий, захоплюючий.

Щодо складу yi - [и] (укр. і) - у російській мові немає точної літери або звуку, який би найбільш натурально передав його звучання, проте українська мова має в собі літеру “ї”, якою і трактується цей склад у наступній системі транслітерації, яка буде розглянута трохи пізніше у даній роботі. Тобто, описати даний склад, використовуючи російську кирилицю, можна було з використанням двох літер у

поєднанні - “й” та “и”, але дане поєднання є дивним та складним при вимові, тому найзручніше було виразити його саме через літеру “и”, що, нажаль, не в змозі трансліювати точність.

Не дивлячись на перелічені недоліки даної системи транслітерації, під недоїлками розуміється деяка неточність викладення, вона дійсно була широко розповсюдженою серед людей, розуміючих російську мову та дуже спрощувало вичення китайської, адже передавало фонетичні особливості кирилицею, звичною для більшості народів СНД країн.

Наразі з відомих нам систем транслітерації з китайської українською мовою відома академічна система транскрибування українською мовою китайських слів та власних назв, з метою запровадження в Україні уніфікованого державного стандарту референтної таблиці складів та супутніх правил транскрибування, яка була затверджена 26 червня 2019 р., на засіданні вченої ради Інституту сходознавства ім. А. Ю. Кримського НАН України. За основу взято систему, створену Іваном Чирком та окремі зміни до неї, запропоновані Надією Кірносою. Головною відмінністю оновленої системи у стало використання апострофа винятково для складоподілу.

Транслітерація українською мовою є найбільш точно відтвореною у порівнянні з системою Палладія для носіїв української мови. Наприклад, одна з разючих відмінностей це демонстрація відтворення носових складів. Якщо у системі Палладія носовий звук транслітерується через тверду літеру “н”, то в системі Кірносою через пом’якшену літеру “н”, тобто [н’]. Як відомо, в українській і російській мовах повністю відсутні носові голосні, тому для відтворення зазначеної опозиції в було використано приголосний “н”, який є носовим, при цьому до передньоязикових носових голосних додається “нь”, а до задньоязикових – “н”. Цей спосіб доцільно перенести й в українську транскрипцію, хоча лише як спосіб транскрибування, оскільки він досить умовно відображає назалізацію голосного (Кірносова, 2009)

У деяких випадках, коли маємо у складі фіналі -ou, система впроваджує варіант трансювання через [-ou], що дуже важливо, не ігнорувати вирішальну складову.

Основними проблемами для відтворення українською мовою за системою транслітерації Кірносової встановлюють 3 китайські голосні (e, ü, er) та приголосні-африкати¹ (zh, z). Зазначені голосні в українській мові відсутні, однак було розроблено способи їх транскрибування, які не суперечать і нормам української орфографії та орфоєпії. Голосний e, звучить як проміжна звукова сукупність українських “e” та “и”, більше все ж таки наближений до “e”, тому його за правилами транскрибуємо через українське “e”; голосний er, який є ретрофлексним, записують кирилицею як ер – це його найближче відтворення; звук ü, середній між українськими “ю” та “і”, транскрибують як “юй”, що не тільки максимально зберігає специфіку звука, а й дає змогу розрізнити його в транскрипції з трифтонгом іou, який транскрибується як “ю”.

Що ж стосується зазначених приголосних-африкат, то в українській мові є близькі за звучанням африкати “дж” і “дз”, однак використання їх у транскрипції не є досить доцільним: справа в тому, що китайські приголосні “zh”, “z” як дзвінки, складають опозицію глухим приголосним “ch” та “c”, які в українській транскрипції передаємо через “ч” та “ц”. Отже, при відтворенні дзвінких “zh”, “z” через “дж” та “дз”, їхня опозиційність до глухих у системі транскрипції зникне. Тому подані приголосні транскрибують через “цз” та “чж”, де “з” та “ж” вказують на дзвінкий характер африкат “ц” і “ч”. Таке написання виглядає незвичним для української мови, проте воно цілком відтворює системність китайських приголосних через опозицію дзвінкості-глухості і наближає кириличну транскрипцію до міжнародної (КФА). З точки зору акустики та артикуляції, буквосполучення дз і цз (дж і чж), якими записаний складний звук, є ідентичними.

Система містить в собі дуже багато нюансів, цікавих для поглибленого вивчення.

2.2 Типологічно-порівняльний аспект китайської та української мов

Китайська та українська мови мають декілька схожих та відмінних рис у фонетичній системі.

Беззвучні та звучні приголосні звуки в китайській та українській мовах доволі схожі. Обидві мови мають 21 приголосний звук. При цьому в китайській мові відсутні деякі приголосні звуки, такі як голосний приголосний звук [в] і дзвінкий позалітерний звук [й], який є в українській мові.

У китайській мові відсутні голосні звуки відкритої якості, такі як [а], [е], [о], [і]. Замість них у китайській мові є голосні звуки закритої якості, такі як [i], [u] та інші. Українська мова має широкий спектр голосних звуків, який включає відкриті та закриті голосні звуки різної якості.

З фонетичної точки зору звуковий потік, або мова, розпадається на слуху на мінімальні одиниці, які ми називаємо складами. У разі аналітичного розгляду складу в ньому можна виділити окремі звуки або фонемі.

Структура складу в китайській мові помітно відрізняється від структури складу української мови. В українській мові склад може утворюватись із різної кількості звуків (і, чи, тут, лють, ллють, сплеск). У китайській мові кількість звуків у складі не перевищує чотирьох (уі, лі, тай, дуан).

В українській мові допускається різноманітна послідовність звуків у складі. Майже будь-який звук української мови може стояти на початку, в середині або наприкінці складу. В китайській мові звуки, що утворюють склад, розміщуються в певній послідовності: приголосний звук, нескладотворчий голосний, складотворчий голосний та кінцевий напівголосний (або носовий сонант n). Відповідно до цього склад може бути розчленований на структурні елементи іншого рівня, наприклад, склад (duan) включає ініціаль (d) і фіналь (uan). Своєю чергою, останній поділяється на медіаль (u) і субфіналь (an), яка складається з централі (a) і терміналі (n).

В межах одного китайського складу неможливе поєднання приголосних, проте є нормою поєднання голосних, чого не буває в складах української мови (mian, liu).

Китайська мова налічує 21 ініціаль – приголосний звук. Всі вони класифікуються за різними критеріями: місце творення, спосіб творення, участь голосових зв'язок у творенні звуку. Всі зазначені характеристики треба враховувати, порівнюючи звуки китайської та української мов.

Детальніше розглянемо способи творення звуків китайської мови порівняно зі звуками української мови: “b” – білабіальний (губно-губний), проривний, не придиховий звук. Характеризується як напівдзвінкий, тому і є результатом злиття звуків [п] та [б] української мови. Спочатку (в момент змикання губ) варто готуватися до вимови [п] і власне під час утворення звуку вимовляти [б]. Слід пам'ятати, що під час вимови українського [б] голосові зв'язки починають вібрувати на момент зімкнення губ, чого не має бути при вимові китайського “b”, слабка вібрація голосових зв'язок має початися власне під час вимови китайського звуку;

“p” – білабіальний, проривний звук. “P” є придиховим звуком, чим суттєво відрізняється від українського звуку [п], вимовляючись на сильному видиху (придих – це акустичний ефект у фонетиці, що характеризується наявністю шуму під час видиху повітря). З точки зору української мови придих – це фактичне додавання звуку [х] до приголосного. Тому звук “p” схожий на сполучення звуків [п] [х] в українській мові. За місцем творення “p” схожий на український звук: м'яке піднебіння підняте й не пропускає повітря в носову порожнину. Голосові зв'язки під час творення звуку не напружені й не вібрують;

“m” – білабіальний, назалізований, сонорний. Вимовляється схоже до українського [м], проте має довше звучання – м'яке піднебіння опускається й відкриває прохід до носової порожнини, тому цей звук має носове забарвлення. Губи мають бути менш напружені, ніж під час вимови українського звуку;

“f” – лабіодентальний (губно-зубний), фрикативний, щілинний звук. Під час вимови кінчик язика лежить на дні ротової порожнини, а язик дещо відсунутий назад. Загалом цей звук майже ідентичний з українським звуком [ф], але його китайський аналог є більш інтенсивним і довшим;

“d” – апікально-альвеолярний (зубний), проривний, не придиховий звук. Він також є напівдзвінким, має глухий початок, тому, змикаючи губи, треба готуватися до вимови [т] і власне в момент вимови вимовляти [д]. Таким чином, звук буде менш дзвінкий, ніж український [д]. Голосові зв’язки починають коливатися тільки під час вимови, не раніше, як у випадку з українським [д];

“t” – апікально-альвеолярний, проривний, придиховий звук. Ідентичний з українським сполученням звуків [т] та [х]. Звук твориться внаслідок зімкнення, що утворюється між кінчиком та передньою частиною спинки язика із верхніми зубами та альвеолами;

“n” – апікально-альвеолярний, назалізований, сонорний звук. Під час вимови кінчик язика має бути піднятим до альвеол, на відміну від українського [н], під час вимови якого кінчик язика опущений;

“l” – апікально-альвеолярний, латеральний, сонорний звук. При вимові звук можна характеризувати як дещо середнє між українським твердим [л] та м’яким [л’], тому кінчик язика має торкатись альвеол, а сам язик має бути повністю опущеним. Під час вимови українського [л] кінчик язика, навпаки, опущений, а спинка язика торкається передніх зубів та альвеол;

“g” – задньоязиковий, проривний, не придиховий звук. Напівдзвінкий звук “g” зумовлює поєднання глухого [к] під час зімкнення губ та дзвінкого [г] під час вимови. Голосові зв’язки вібрують лише з початком вимови звуку. Кінчик язика тримається біля нижніх зубів, а задня спинка язика підіймається до м’якого піднебіння;

“k” – задньоязиковий, проривний, придиховий звук. Він є фактично ідентичним до сполучення українських звуків [к] та [х]. Задня спинка язика підіймається до м’якого піднебіння і на рівні останніх кутніх зубів утворює з ними зімкнення. Кінчик язика тримається за нижніми передніми зубами;

“h” – задньоязиковий, фрикативний, щілинний звук. Різниця з українським [х] виявляється в більшій м’якості звуку. Задня спинка язика підіймається до м’якого

піднебіння й утворює широку щілину за останніми кутніми зубами. Кінчик язика тримається за нижніми передніми зубами;

“j” – дорсальний (щілинний), африкат, непридиховий. Під час вимови середня частина спинки язика торкається піднебіння, утворюючи повне зімкнення, яка переходить у щілину. Звук вимовляється схоже до китайського [z], проте суттєво м’якше. Такого звуку в українській мові немає, проте його можна порівняти зі звуком [цз’]. Дещо схоже звучання зустрічається при вимові слів [вчіц’а], [л’:ец’а], але за умови додавання [з’]. Вимовляється з легким шиплячим призвуком;

“q” – дорсальний, африкат, придиховий. Під час вимови спинка язика торкається піднебіння й утворюється зімкнення, що одразу переходить у щілину. Вимовляється з характерним шиплячим призвуком. В українській мові найбільш схоже до цього звуку сполучення [тц’]. Такий звук можна зустріти в таких українських словах, як “здає[ц’:а]”, “мине[ц’:а]”, “тріє[ц’:а]” тощо. Проте варто пам’ятати, що звук є придиховим, тому має вимовлятися на сильному видиху;

“x” – дорсальний, фрикативний, щілинний. За місцем та способом творення схожий з українським пом’якшеним [с’], як у словах [ос’ін’], [розваз’с’а], [дос’ц’і] тощо. Середня спинка язика підіймається до твердого піднебіння. Вагома відмінність полягає в наявності шиплячого призвуку під час вимови звуку;

“z” – передньоапикальний (альвеолярний), африкат, непридиховий. Є близьким за звучанням до сполучення звуків [дз]. Такий звук зустрічається у таких українських словах, як [дзіга], [дзіркало] тощо. Проте як дзвінкий звук становить опозицію глухому приголосному. “Z” в українській транскрипції передаємо через [ц], тому зазначений приголосний транскрибується через [цз]. Але варто пам’ятати, що під час вимови не можна розділяти їх на два окремі звуки, а вимовляти цілісно (особливість африкатів). При вимові спинка та кінчик язика торкаються альвеол, водночас утворюється щілина і вимовляється звук, голосові зв’язки не мають вібрувати до моменту утворення звуку;

“c” – передньоапикальний, африкат, придиховий. Звук вимовляється твердо, схожий на сполучення звуків [ц] і [х]. Як і при вимові українського, китайський звук

складається з двох неподільних частин. Спинка язика торкається альвеол, кінчик язика – задньої частини зубів, потім утворюється щілина. Вимовляється з придиханням;

“s” – передньоапикальний, фрикативний, щілинний. Майже ідентичний з українським [с]. Зуби зближені, губи трохи розтягнуті, кінчик язика впирається в нижні зуби, спинка вигнута. Звучання китайського звуку дещо довше за український [с], подібно до звучання у словах [с:унути], [с:ипати];

“zh” – задньоапикальний (ретрофлексний), африкат, непридиховий. Є близьким до звучання українського сполученням звуків [д] та [ж], але вони вимовляються нероздільно. Як дзвінкий, звук становить опозицію глухому приголосному ch, який в українській транскрипції передається через [ч], тому зазначений приголосний доцільно транскрибувати через [чж]. Під час вимови кінчик язика підіймався до місця між піднебінням та альвеолами, далі, ніж під час вимови українського [дж] у словах [джура], [джеиреило]. Голосові зв’язки не вібрують до початку звуку;

“ch” – задньоапикальний, африкат, придиховий. Під час вимови варто слідкувати аби кінчик язика підіймався до місця між піднебінням та альвеолами, трохи далі, ніж при вимові сполучення українських звуків [чх], з яким зіставляється китайський звук. Характеризується наявністю придихання;

“sh” – задньоапикальний, фрикативний, щілинний. Схожий до українського [ш], проте під час вимови кінчик язика повинен ще далі загинатися назад. Порівнюючи звуки, доцільно додати, що китайський “sh” вимовляється більш глухо, ніж український аналог. Якщо по черзі “прошипіти” обидва звуки (спочатку український [ш], а потім, ще більше загнувши язик назад, вимовити китайський звук), ця різниця буде досить помітною;

“r” – задньоапикальний, фрикативний, сонорний. Може зіставлятися зі звучанням українського [ж], як у словах [йіжак], [ж:ару] тощо, однак, як і з ситуацією з попереднім звуком, під час вимови кінчик язика далі загинається назад. Фактично язик під час вимови китайського звуку має займати середню позицію між

положенням язика у процесі вимови українського [ж] та англійського [r]. Під час звучання голосові зв'язки вібрують.

Тепер, розглянемо детальніше способи творення монофтонгів китайської мови у порівнянні із голосними звуками в українській мові:

“а” – неогублений голосний заднього ряду низького піднесення. Артикуляція перед вимовою: широко відкритий рот, кінчик язика недалеко від спинки нижніх зубів, язик опущено донизу, спинка язика знаходиться посередині. Під час вимови м'яке піднебіння та язичок піднімаються, повітря не проходить через носову порожнину, голосові зв'язки вібрують. Відмінність від вимови українського [а] полягає у тому, що задня спинка язика більше піднімається, а сам язик ще більше відходить назад.

“u” – огублений голосний заднього ряду високого піднесення. Артикуляція перед вимовою: язик позаду, задня частина спинки язика піднята до м'якого піднебіння, язик піднятий, рот трохи відкритий, губи округлені. Під час вимови: м'яке піднебіння та язичок піднімаються, повітря не проходить через носову порожнину, голосові зв'язки вібрують. Відмінність: артикуляція при вимові цього звука досить схожа на артикуляцію при вимові українського аналога [у], однак при вимові китайського звука язик займає більш переднє положення.

“ü” – огублений голосний переднього ряду високого піднесення. Артикуляція перед вимовою: положення язика схоже на положення при вимові звука [I], однак ще більш низьке. Губи витягнуті вперед, утворюючи овал. Під час вимови: м'яке піднебіння та язичок піднімаються, повітря не проходить через носову порожнину, голосові зв'язки вібрують. Складність у вимові цього звука зумовлюється тим, що його аналог відсутній в українській мові, можемо порівняти вимову монофтонга з комбінацією українських звуків [й] та [у], однак губи при вимові китайського звуку більш плоскі, а не округлі.

“i” – неогублений голосний переднього ряду високого підняття. Перед вимовою: язик піднятий, передня частина спинки язика піднята до твердого піднебіння, кінчик язика опущений до спинки нижніх зубів, спинка язика торкається

твердого піднебіння, рот відкритий дуже мало, губи рівні. Під час вимови: м'яке піднебіння та язичок піднімаються, повітря не проходить через носову порожнину, голосові зв'язки вібрують. На відміну від українського [i], китайський звук не пом'якшує приголосний, що стоїть перед ним, як у словах "сіно", "літо". Загалом артикуляція при вимові китайського і українського звуків тотожна.

"o" – огублений голосний заднього ряду високо-середнього підняття.

Артикуляція перед вимовою: положення язика – напівпідняте, язик позаду, спинка язика піднімається до м'якого піднебіння, рот розкритий на половину, губи округлені трошки менше, ніж при вимові звуку [u]. Під час вимови: м'яке піднебіння та язичок піднімаються, повітря не проходить через носову порожнину, голосові зв'язки вібрують. Від українського звука [o] відрізняється тим, що язик більше відходить назад.

"e" – неогублений голосний заднього ряду високо-середнього піднесення.

Артикуляція перед вимовою: положення язика – напівпідняте, язик позаду, спинка язика піднімається до м'якого піднебіння. Під час вимови: м'яке піднебіння та язичок піднімаються, повітря не проходить через носову порожнину, губи не зімкнуті, голосові зв'язки вібрують. Язик змінює положення з напівпіднятого до напівопущеного. Відмінність: при вимові цього звука язик набагато більше відходить назад у порівнянні з артикуляцією при вимові українського [e].

"ai" – низхідний дифтонг. Артикуляція при вимові: положення язика таке ж як при вимові звуку [a], кінчик язика може бути опущений до спинки нижніх зубів. Після чіткого звучання, спинка язика переходить у положення при вимові звуку [I], однак язик займає трохи нижче положення. Рот трохи відкритий. Звук схожий на сполучення звуків [a] та [й] ([ай]) в українській мові, однак вимова звука [i] в китайському звуці набагато коротша.

"ei" – низхідний дифтонг. Артикуляція при вимові: язик займає положення як при вимові звуку [e], потім язик піднімається і зупиняється у положенні як при вимові звуку [I], однак положення язика трохи нижче. Так само як і зі звуком [ai], вимова звука [i] коротша, ніж вимова сполучення звуків [ей] в українській мові.

"ao" – низхідний дифтонг. Вимова починається з задньоязикового [a], кінчик язика віддаляється від нижніх зубів. Звук [a] звучить чітко. Потім задня частина спинки язика стискається, спинка язика підіймаються до положення при вимові звука [u] і зупиняється для вимови звука [ʊ], тобто дещо середнього між звуками [u] і [o]. Різниця між вимовою китайського звука і сполучення звуків [ao] в українській мові полягає у тому, що звук [a] зазнає впливу наступної складової звука і язик відходить більше назад, але не торкається зубів. Такого характерного звучання звука [a] в українській мові немає.

"ou" – низхідний дифтонг. Вимова починається зі звука [ə] (неогублений голосний середнього ряду високо-середнього підняття), після, язик піднімається для вимови [u] і зупиняється для вимови звука [ʊ]. В той же час губи трохи округлюються. Відповідного сполучення звуків немає в українській мові, вимова кінцевого звука має вимовлятися як дещо середнє між звуками [y] та [o].

"ia" – висхідний дифтонг. Положення язика таке ж як при вимові звука [i], потім язик просувається до середини, зупиняючись у положенні для вимови звука [a]. Рот поступово відкривається. Вимова звука [i] досить коротка, а звука [a] – довша. Відмінність: вимова медіалі [i] така ж як вимова звука [i] окремо, однак коротка і чітка. До того ж [i] не пом'якшує попередній приголосний, як це відбувається в українській мові. Після цього звучить звук [a], який відрізняється від українського [a] тим, що задня спинка язика більше піднімається, а сам язик ще більше відходить назад.

"ie" – висхідний дифтонг. Положення язика таке ж як при вимові звука [i], потім язик просувається вперед до напівопущеного положення, як при вимові [e]. Рот поступово відкривається. Вимова звука [i] досить коротка, а звука [e] – довша. Від вимови українського [йе] відрізняється тим, що не пом'якшує попередній приголосний.

"ua" – висхідний дифтонг. Положення язика таке ж як при вимові звука [u], потім язик просувається до середини, зупиняючись у положенні для вимови звука [a]. Рот поступово відкривається. Важливою відмінністю від вимови сполучення цих

звуків в українській мові є те, що звук [u] вимовляється досить коротко, а звук [a] – довше. Форма губ поступово змінюється від найбільш округлої до розкритого рота.

"uo" – висхідний дифтонг. Положення язика таке ж як при вимові звука [u], потім язик просувається назад, зупиняючись у положенні для вимови звука [o]. Форма губ поступово змінюється від щільно округлої до менш округлої. Рот трохи відкривається. Нехарактерним для української мови є те, що перша складова звука вимовляється коротше, ніж друга частина – [o].

"üe" [yε] – висхідний дифтонг. положення язика ідентичне, як при вимові звука [y], потім положення язика змінюється, просуваючись вперед до напівопущеного положення, як при вимові [ε], рот поступово відкривається. Відсутність аналога першої складової звука в українській мові, можна лише порівняти його з комбінацією вимови українських звуків [i] та [u]. Вимова звука [y] досить коротка, а звука [ε] – довша, що не є характерним для вимови звуків в українській мові.

Усі вищезазначені порівняння китайських звуків зі звуками української мови є важливим компонентом на початковому етапі формування фонетичної компетентності вивчаючих мову. Коректне порівняння звуків не тільки допомагає легше зрозуміти, яким чином вимовляються звуки китайської мови у співвідношенні зі звуками рідної мови, а й допомагає уникнути помилок, що можуть з'явитись під час вивчення цих звуків.

Висновки до другого розділу

У першому підрозділі другої частини цієї роботи було наведено декілька прикладів систем транслітерації китайської мови українською. Було розглянуто систему Палладія, доведено її неактуальність на часі, виділено декілька зауважень з точки зору доцільності її використання в україномовному суспільстві та ресурсах. Був проведений порівняльний аспект між транслітерацією за системою Палладія та системою Кірнсової. Виокремлено загальні відмінності, переконання у актуальності та потреби у розповсюдженні саме другої системи у перекладацьких цілях.

У другому підрозділі був здійснений детальний аналіз переважної більшості китайських звуків, розписаний опис вимови з артикуляційної точки зору, було виконане порівняння з українською мовою та її звуками.

Таким чином, підсумовуючи результати проведеного аналізу, можемо дійти висновку, що способи творення китайських звуків мають як невеликі нюанси (у випадках зі звуками “b”, “m”, “f”, “d”, “n”, “l”, “g”, “s”), так і принципово великі відмінності (у випадках зі звуками “p”, “t”, “k”, “h”, “x”, “c”, “ch”, “sh”) у вимові у порівнянні з українськими звуками, які, на перший погляд, здаються ідентичними. Особливу складність при сприйнятті на слух і відтворенні становлять афrikати “j”, “q”, “z”, “zh”, а також сонорний “r”, тому вони заслуговують окремої уваги в процесі навчання та становлення вимови вивчаючих. Особлива складність полягає у відмінності артикуляції монофтонгів, що своєю чергою призводить до помилок під час відтворення поліфтонгів. Важливою відмінністю і складністю є різна довжина звучання складових дифтонгів.

Розуміння цих відмінностей є важливим етапом успішного оволодіння фонетичним матеріалом китайської мови для україномовних студентів, що допоможе уникнути або побороти таке явище як фонетична інтерференція.

论文摘要

汉语和乌克兰语的语音系统：比较类型学方面。

学期论文“汉语和乌克兰语的语音系统：比较类型学方面”。

本学期论文包括对中文和乌克兰语语音差异的研究。它讲述了这些语言发音的特点、音节的形成、声音的分类、汉语中的“声调”和乌克兰语中的“旋律”一词等特点。

此处还涉及汉语到乌克兰语的音译系统、汉语拼音的罗马化系统和Bopomofo系统。学期论文的目的是实现和传播适当的音译问题，在比较中文和乌克兰语时确定类型学方面的特点，区分语音系统和相关发音过程中的共同和独特特征。

研究对象是汉语和乌克兰语的语音系统。研究的主题是汉语和乌克兰语的语音系统，比较类型学方面。

科学的新颖之处在于，这里首次提出了一种新方法，以建立对语音系统和音译方法的更详细和结构化的审查。首次对语音系统进行了综合分析。

学期论文由引言、两章、每章结论、一般结论、所用文献列表组成。作品总页数 32 页，所用资料 31 处。

ВИСНОВКИ

Теоретична концепція курсової ґрунтується на таких положеннях:

- 1) огляд китайської мови, її фонетичні особливості, поєднання окремих фонем у звуки та звукосполучення, варіації фонетичних систем романізації;
- 2) огляд української мови, її фонетичні особливості, класифікація приголосних та голосних звуків, поняття милозвучності, огляд поняття наголосу та коротка його класифікація;
- 3) порівняльно-типологічний аспект китайської та української мов, зіставлення понять транслітерації та транскрибування, особливості артикуляційної бази.

У курсовій розроблено новий підхід до встановлення транслітеруєчих правил, впроваджений вплив на ставлення та акцентуалізацію на проблемі зіставлення фонетичних систем кардинально відмінних двох мов, було ознайомлено читачів та подано альтернативи фонетичної системи китайської мови, з метою урізноманітнення процесу вивчення.

У першому підрозділі нашої роботи ми ознайомилися з основними концепціями китайської мови на теоретичному рівні. Ми провели короткий огляд фонетичних особливостей цієї мови, задля ознайомлення з загальновідомими відомостями аудиторії, впровадили можливість на основі поданої інформації порівняння з українською мовою та дослідили відомі фонетичні системи. У поданій курсовій роботі також було детально проаналізовано формування складів китайської мови, була піднята тема модуляції тонів, що відіграє важливу роль у вимові, сприяє її спрощенню як для носіїв, так і для вивчаючих її людей. Надали класифікацію фіналей та ініціалей, які є складовими частинами складів.

Було проведено детальний аналіз звукової системи української мови, виокремивши схожі та відмінні риси порівняно з китайською мовою. Звернено увагу на милозвучність української мови та її важливість на фонетичному рівні. Порівняли поняття "тон" та "наголос", спираючись на дослідження різних науковців. Дана курсова робота містить багато теоретичних відомостей, які сприятимуть практичному дослідженню та розумінню теми загалом.

Виявлено проблематику призвичаїння до латинізації та відкриття витоків проблем, які є актуальними у сьогоденних реаліях для вивчаючих китайську мову україномовних людей; висвітлено схожі риси у вимові двох зіставлених мов, що полегшують сприйняття вивчення всупереч складнощам.

Установлено, що утворення системи транскрибування, здатної відтворювати різні пласти китайської лексики, потребує часу і залучення широкого кола фахівців і є надзвичайно актуальним завданням для українського китаєзнавства.

Використана література:

1. "The Phonology of Standard Chinese" by San Duanmu
2. Бевзенко С. П. Вступ до мовознавства: Короткий нарис: Навч. посіб. – К., 2006.
3. В. І. Тихоша, М. Я. Плющ, С. О. Караман. Рідна мова 10. — К., Освіта, 2004.
4. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.). Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. — К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005..
5. Глухова С. В. Принципи транскрипції іншомовних власних назв у “Великій українській енциклопедії”. Енциклопедичні видання в сучасному інформаційному просторі. Київ, 2017.
6. Дорошенко С. І., Дудик П. С. Вступ до мовознавства
7. "Експресивна милозвучність української мови: теорія та практика" - Ю. Підвисоцький.
8. "Історичний розвиток милозвучності української мови" - Н. Шевченко
9. Караман С. О. Сучасна українська літературна мова / С. О. Караман, О. В. Караман, М. Я. Плющ [та ін.]; за ред. С. О. Карамана. — К.: Літера, 2011. — 560 с.
10. Кірносорова Н. А. Засади транскрибування китайської лексики українською мовою. Сходознавство. 2009. Вип. 45-46. С. 38–57.
11. Коваль, І. Фонетика української мови: навчальний посібник. – Львів: Вежа, 2003.
12. Мельничук, О. С. Українська мова: фонетика. – К.: Генеза, 2007.
13. Півторак Г. П. Український алфавіт. Українська мова: енциклопедія ред. В. М. Русанівський. — К.: Українська енциклопедія, 2000.
14. Савченко, Н. І. Фонетика української мови: навчальний посібник. – Херсон: Фоліант, 2006.
15. Селіванова, О. О. (2008). Загальні й лінгвістичні методи дослідження.
16. Тарновська, Н. Фонетика української мови: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К.: Видавничий дім "Експрес", 2011.
17. "Українська мова та література. Частина 1" Авраменко О. М., Блажко М. Б., Київ: Грамота 2019
18. Український правопис / Ред.: Є. І. Мазніченко, Н. М. Максименко, О. В. Осадча. — К.: Наукова думка, 2012.
19. Український правопис. Київ, 1993.
20. Ю. І. Ковалів. 2007. Київ, ВЦ “Академія”. Літературознавча енциклопедія у 2 томах, ст. 398
21. He Ping. Chinese Language Course. Basics / He Ping. Beijing: Peking University Press, 2006. 210 p.

22. Jin Xiao. Chinese Mandarin Language Illustrated Textbook / Jin Xiao, Liu Guang. Beijing: Beijing Language and Culture University Press, 2011. 168 p
23. Ladefoged, P., & Wu, Z. (1984). Places of articulation: An investigation of Pekingese fricatives and affricates. *Journal of Phonetics*, 12(3), 267-278.
24. Lü, S. (1984). Chinese phonology: An introduction. (Asian and African studies). Amsterdam: John Benjamins Publishing.
25. Maddieson, I. (1984). Patterns of sounds. Cambridge: Cambridge University Press.
26. Rudnytska O. 针对乌克兰学生的汉语语音教学方法. 浙江: 浙江师范大学, 2011.
27. Sproat, R. (1996). A feature-based approach to phonological systems. *Natural Language & Linguistic Theory*, 14(3), 445-488.
28. 新编乌克兰语汉语词典, 2013, The Commercial Press («Комерційне видавництво») голов. ред. : Хуан Юесун, заст. гол. ред.: Чжен Шупу,
29. Yin Binyong, Felley M. Chinese Romanization: Pronunciation and Orthography. Beijing, 1990
30. Yastrebyanska, M.V. History of the development of the linguistic tradition in the credit. Dillin, 2011.
31. Zhang, Y. (2017). A study of Chinese-English transliteration in the context of globalization. *Journal of social sciences*, 5(3), 129-136.